

doc. dr Sanja Radovanović
docent Pravnog fakulteta
Univerziteta u Novom Sadu

AUTORSKOPRAVNI ASPEKTI PREKOGRANIČNE PRENOSIVOSTI INTERNETSKIH (ONLAJN) SADRŽAJA

Rezime: U okviru Evropske unije poslednjih godina se pristupilo nizu zakonodavnih aktivnosti koje su usmerene na stvaranje jedinstvenog digitalnog tržišta, odnosno tržišta u kojem primat ima razmena dobara i usluga uz pomoć savremene digitalne tehnologije i internetskog okruženja. Globalna računarska mreža, Internet, danas predstavlja uobičajeni vid komunikacije, kako u poslovnom, tako i u svakodnevnom životu. Sadržaj koji se putem Interneta, linearno ili na zahtev korisnika usluga isporučuje korisnicima najčešće predstavlja predmet autorskopravne (ili srodonpravne) zaštite. Obim prava kojima titular raspolaže, kao i uslovi pod kojima se ovlašćenja priznaju i vrše, odnosno ograničavaju, predmet su zakonodavne delatnosti svake države. Neposredna posledica ovog principa teritorijalnosti autorskog i srodnih prava ogleda se u činjenici da je pravna sudbina prava ili ovlašćenja koje ulazi u sastav subjektivnog prava nezavisna od istog prava ili ovlašćenja u drugoj državi. Teritorijalnost se, samim tim, neposredno održava i na iskorišćavanje predmeta zaštite. Stoga je okvir digitalnog jedinstvenog tržišta u velikoj meri ograničen u pogledu onlajn pristupa autorskopravno zaštićenim delima širom Evropske unije. Rastući značaj ovakve upotrebe opredeljuje i aktivnosti zakonodavnih subjekata u pogledu stvaranja pravnih okvira u kojima bi se zadovoljili interesi subjekata učesnika u razmeni sadržaja. Jedna od preduzetih mera jeste i Predlog uredbe o osiguravanju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutrašnjem tržištu, o kojem je u ovom radu reč. Iako nije neposredni predmet Uredbe, autorskopravni aspekt zauzima značajno mesto, zbog čega ga u radu posebno izdvajamo.

Ključne reči: Internet. – Internetski (onlajn) sadržaj. – Prenosivost usluge internetskog (onlajn) sadržaja. – Princip teritorijalnosti autorskog prava. – Jedinstveno digitalno tržište.

1. UVODNA RAZMATRANJA: AUTORSKO PRAVO IZMEĐU PRIVATNOG I JAVNOG INTERESA

U informacionom društvu današnjice intelektualna svojina predstavlja temeljnu vrednost. Postindustrijsko društvo počiva na angažovanju intelekta u proizvodnji robe i pružanju usluga. Stoga se moderni model poslovanja zasniva na ulaganju u istraživanje i stvaralaštvo. U tom smislu, pravo intelektualne svojine ima ključnu ulogu. S jedne strane, garantujući određena prava

intelektualnim tvorcima, države nastoje da stimulišu dalje stvaralaštvo. S druge strane, odredbama odnosnih zakona je određeno koji subjekti su ovlašćeni da koriste informacije, pod kojim uslovima i u kom vremenskom periodu.¹

Ova pitanja u društvu globalne komunikacije prevazilaze privatne interese, jer informacija predstavlja resurs bez kojeg je nezamisliv opstanak na tržištu. Osim toga, informacija ima i samostalnu tržišnu vrednost, koja se u eri internetizacije društva sastoji u komunikaciji različitog sadržaja, na različite načine. Za razliku od materijalnih dobara, intelektualno dobro, kao objekt intelektualne svojine, može se koristiti istovremeno od neograničenog broja lica, neograničeni broj puta i u neograničenom trajanju. Drugim rečima, ono ima karakteristike javnog dobra. Iz tih razloga, iako potekla od pojedinca, društvo polaže određena prava na nju. Ove pretenzije idu čak i do potpunog negiranja potrebe da se stvaraocima garantuju isključiva ovlašćenja na iskorišćavanje svoje intelektualne tvorevine.

Nastanak autorskog prava, odnosno njegovih prvobitnih formi vezuje se upravo za ekonomske aspekte. U srednjem veku se položaj štampara obezbeđivao privilegijama, kao pojedinačnim pravnim aktima, kojima se štamparima garantovalo isključivo ovlašćenje na štampanje određenih književnih dela, u određenom trajanju. Privilegijama se, zapravo, nastojalo da se zaštiti štamparska delatnost, odnosno da se pojedincima obezbedi monopolski položaj, koji je, zahvaljujući niskim troškovima preštampavanja, bio ozbiljno ugrožen.² Vremenom se intervencija putem pravnih akata širila na druge subjekte i za druga autorska dela. Napuštanjem sistema privilegija nije napuštena ideja da se intelektualna svojina pravno zaštiti.³ Štaviše, vremenom je ova zaštita još nadograđivana. Savremeno autorsko pravo obuhvata širok spektar isključivih ovlašćenja autora u vezi sa njihovim delima.⁴

Polazeći od nematerijalne prirode informacije, kao suštinskog objekta zaštite, nameće se potreba za konstantnim preispitivanjem legitimnosti ograničenja na njeno slobodno iskorišćavanje.⁵ Pravna misao je izgradila brojne teorije kojima se ono opravdava, ali ćemo u kontekstu ovog rada pomenuti samo ekonomsku.⁶

Osnovni argument na kojem se zasniva ekonomska teorija jeste činjenica da se garantovanjem isključivih ovlašćenja na iskorišćavanje dela obezbeđuje podsticaj za dalje stvaralaštvo. U stvaranje jednog autorskog dela ulaže se vreme, a ne retko i novac. Plasiranje na tržište primeraka autorskog dela, čime

1 Sanja Radovanović, „Autorsko i patentno pravo u ekonomiji zasnovanoj na znanju”, *Pravne i infrastrukturne osnove za razvoj ekonomije zasnovane na znanju* (urednik: Božin Vlašković), Kragujevac 2012, 289.

2 Slobodan Marković, *Autorsko pravo i srodna prava*, Beograd, 1999, 94.

3 S. Marković, *op.cit.*, 96.

4 S. Radovanović, *op.cit.*, 290.

5 Lionel Bently, Brad Sherman, *Intellectual Property Law*, Oxford, New York, 2009, 34.

6 Opširnije o tome: L. Bently, B. Sherman, *нав. дело*, 34–40; T. Aplin, J. Davis, *Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials*, Oxford, New York, 2009, str. 44–47; C. Oguamanam, *Beyond Theories: Intellectual Property Dynamics in the Global Knowledge Economy*, dostupno na adresi: http://works.bepress.com/chidi_oguamanam/1, 12. februar 2017. god.

se društvu omogućava da koristi u njemu sadržane informacije, takođe može da predstavlja značajan trošak za nosioca prava. Razumljivo, autor ima legitimno pravo da očekuje da njegov intelektualni rad bude adekvatno vrednovan. Svakako da se to može postići obuhvatanjem cene intelektualnog rada u cenu primerka autorskog dela. Međutim, plasiranjem na tržište, otvara se realna mogućnost da se delo dalje umnožava uz znatno niže troškove. U tom slučaju, autor stiče manji profit od subjekata koji se koriste njegovim radom. Sledstveno, isključivost autorskog prava ima prvenstveni cilj da koriguje tržišne pozicije autora, koje bi u odsustvu pravne zaštite bile nepovoljne. Konačno, prema ekonomskoj teoriji, ukoliko autor ne bi imao isključivo ovlašćenje da dozvoli ili zabrani iskorišćavanje njegovog dela, teško je zamislivo da bi ljudski kreativni potencijal bio angažovan u meri u kojoj je to danas slučaj. Ovo je posebno izraženo u eri Interneta, u kojoj se razmena informacija odvija brzo, i digitalne tehnologije, koja omogućava jeftino sačinjavanje primeraka autorskih dela, čiji se kvalitet ne razlikuje od originala. Sledstveno, poslednje decenije prošlog veka obeležene su izraženom dinamikom u pogledu uobličavanja sadržine autorskog prava. Tako, korpus isključivih autorskopравниh ovlašćenja se proširio i na nove oblike iskorišćavanja dela.

Ipak, veza između autorskog prava i ekonomskog razvoja jednog društva je mnogo slabije izražena nego što je to slučaj sa drugim granama prava intelektualne svojine, pre svega patentnim pravom. Njegova funkcija se najvećim delom iscrpljuje u kulturnom, umetničkom ili drugom čulnom doživljaju autorskopравниo zaštićenog sadržaja. Stoga se podsticaj kreativnosti usmerava ka korisnosti koju društvo ima od pristupa informacijama. Iz tih razloga, isključiva ovlašćenja titulara prava trpe brojna ograničenja kojima se zadovoljava društveni interes.

Udeo kreativne industrije, za koju autorsko i srodna prava obezbeđuju pravni okvir, u bruto društvenom proizvodu nije zanemarljiv, naročito ako se ima u vidu širok spektar različitih delatnosti koje ona obuhvata⁷. Sem toga, na indirektan način ova vrsta stvaralaštva doprinosi razvoju drugih privrednih delatnosti, kao što je ugostiteljstvo, turizam ili tekstilna industrija.

Kritike ekonomske teorije uglavnom idu u dva pravca: s jedne strane, postoje mišljenja da između društveno-ekonomskog prosperiteta i autorskog prava ne postoji nužna veza; na drugoj strani su mišljenja koja ne negiraju ovu vezu, ali osporavaju sadržinu i trajanje autorskog prava.

Tako, prva grupa oponentata ističe činjenicu da su autorska dela duhovni izraz pojedinca, koji se ne može podsticati, kada kreativni duh nedostaje, niti sputavati, kada on postoji. Neka od najvrednijih autorskih dela nastala su mnogo pre nego što je autorsko pravo postalo osnov sticanja prihoda.⁸

Sem toga, garantovanje isključivih ovlašćenja autorima može da ima drugačiji efekat od očekivanog podsticanja stvaralaštva.⁹ Naime, pribavljanje

7 Primera radi, u Evropskoj uniji udeo softverske industrije iznosi 5%, y САД-y 6,4%, a u Japanu 6,8%. *Europe's Digital Competitiveness Report*, dostupno na adresi: http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/documents/edcr.pdf, 12. februar 2017. godine.

8 L. Bently, B. Sherman, *op.cit.*, 38.

9 *Ibid.*

potrebnih saglasnosti i transakcioni troškovi mogu da destimulišu korišćenje autorskih dela. Pod takvim okolnostima, tempo ekonomskog razvoja zasnovan na vrednosti informacije bio bi usporen, ili bar sporiji nego što bi to bio slučaj da takva isključivost ne postoji.

Druga grupa oponenta prepoznaje podsticajnu dimenziju autorskog prava, ali ukazuje na slabosti dugog trajanja zaštite. Osnovni argument na koji se oni oslanjaju jeste činjenica da većina autorskih dela izgubi na vrednosti tokom perioda zaštite. Zbog toga, titulari ne trpe veće gubitke ukoliko bi zaštitni period bio kraći, a društvo stiče mogućnost da postojeće ideje dalje slobodno nadograđuje.¹⁰

Ako se uzme u obzir da je autorsko pravo, pre svega, izraz kompromisa između interesa autora i društvenih interesa, ovaj argument se čini opravdanim. Međutim, čini se da je ovom argumentacijom zanemarena činjenica da titulari veliki deo prihoda ostvaruju kroz eksploataciju kasnije nastalih derivativnih dela.¹¹

Centralni problem autorskog prava jeste sâm predmet zaštite, informacija, koja ima odlike javnog dobra. Sledstveno, ni ograničen pristup informacijama, odnosno korišćenje njima, ne može biti opšteprihvaćeno. U određenoj meri, opšti, odnosno javni interes zadovoljen je propisivanjem roka trajanja prava, kada predmet zaštite postaje istinski javno dobro, ali i brojnim drugim ograničenjima subjektivnog prava. Time se donekle uspostavlja ravnoteža između suprotstavljenih interesa pojedinca i društva, ali je ona izložena neprestanom preispitivanju od strane potonjih.

Jedna od takvih aktivnosti smeštena je upravo u okvire Evropske unije, gde se proteklih godina intenzivno radi na modernizaciji autorskog prava.¹² Rezultat toga je niz akata kojima se najavljuje obsežna reforma autorskog prava. Jedan od njih biće tema i našeg rada, a reč je o mogućnosti prekogranične prenosivosti usluga plasiranja sadržaja putem Interneta.

2. SADRŽAJ DOSTUPAN PUTEM INTERNETA

Današnji okvir digitalnog jedinstvenog tržišta u velikoj meri je sužen u pogledu *onlajn* pristupa autorskopravno zaštićenim delima širom Evropske unije. Strategija Digitalnog jedinstvenog tržišta je vrlo kompleksna i obuhvata nekoliko različitih oblasti. Jedan od prvih koraka ka uspostavljanju digitalnog tržišta EU jeste omogućavanje prekogranične prenosivosti usluga onlajn do-

10 S. Radovanović, *op.cit.*, 292.

11 Kay Withers, *Intellectual Property and the Knowledge Economy*, dostupno na adresi: www.ippr.org/ecomms/files/intellectual_property.pdf, 15, 20. novembar 2016. godine.

12 Modernizacija autorskog prava jeste nužan korak ka realizaciji strategije o Digitalnom jedinstvenom tržištu, koja je prioriteta značaja za Evropsku komisiju. Suštinski, digitalna platforma razvoja podeljena je u tri oblasti: 1) unapređenje pristupa Internetu i njegovog kvaliteta, 2) donošenje pravnih akata kojima bi se omogućilo nesmetana razmena dobara i usluga putem Interneta i 3) digitalizacija, kao pokretač daljeg razvoja digitalnog društva. Opširnije dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_en, 10. mart 2017. godine.

stupnog sadržaja. Ova inicijativa se, zapravo, nadovezuje na regulativu kojom se (počev od jula tekuće godine) usluga rominga za građane EU više neće naplaćivati.¹³

Rastući značaj internet pristupa različitim sadržajima¹⁴ opredeljuje i aktivnosti zakonodavnih subjekata u pogledu stvaranja pravnih okvira u kojima bi se zadovoljili interesi subjekata učesnika u takvoj razmeni.

Globalna računarska mreža, Internet, danas predstavlja uobičajeni vid komunikacije, kako u poslovnom, tako i u svakodnevnom životu. Već u svojim pionirskim danima, Internet je nagovestio dominaciju u odnosu na sve druge, tradicionalne načine saopštavanja informacija. Kvalitet zvuka, odnosno slike u digitalnom formatu, komfor u odabiru vremena i mesta kada će se određenom sadržaju pristupiti, sloboda izbora sadržaja i brojni drugi činioci, doprineli su alokaciji kreativnog sadržaja iz tradicionalnih okvira u savremeno, Internet okruženje. Tako, dela književnosti više nisu dostupna samo u knjižarama i bibliotekama, već i na internet stranicama. Iznajmljivanje DVD-a (a još ranije, video-kaseta) na kojima je zabeležen omiljeni film postalo je prevaziđena forma uživanja zabavnog sadržaja, budući da se putem globalne računarske mreže istom sadržaju može pristupiti u nekoliko koraka. Na isti način korisnici uživaju i dela muzičke produkcije: omiljenoj muzičkoj numerici ili radio-stanici sve češće pristupaju putem Interneta. Konzumiranje video, audio i tekstualnog sadržaja može da se odvija istovremeno sa njegovim postavljanjem na mrežu (linearno), ali je moguće i da mu se pristupa naknadno, na zahtev (*on-demand*).

- 13 Regulation (EU) 2015/2120 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 laying down measures concerning open internet access and amending Directive 2002/22/EC on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services and Regulation (EU) No 531/2012 on roaming on public mobile communications networks within the Union, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R2120>, 12. mart 2017. Prema mišljenju Evropske komisije, ukidanje plaćanja roming usluge ohrabriće korisnike, naročito mlađe generacije, da konzumiraju internetski sadržaj, zbog čega će i zahtevi za prekograničnu prenosivost usluge biti povećani. „Briefing – EU Legislation in Progress, February 2016: Cross-border portability of online content services”, str. 7, dostupno na adresi: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577970/EPRS_BRI\(2016\)577970_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577970/EPRS_BRI(2016)577970_EN.pdf), 12. februar 2017. godine.
- 14 Prema istraživanju objavljenom u pratećim dokumentima Predlogu uredbe o omogućavanju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutrašnjem tržištu, između 2009. i 2013. godine potrošači su povećali za 86% preuzimanje muzičkih sadržaja sa Interneta, a za 413% striming (streaming). Isti trend je zabeležen i za video sadržaje. Tako, između 2010. i 2013. godine potrošači 400% više pristupaju digitalnom sadržaju. U 2014. godini bilo je 3000 pružaoca usluga „video na zahtev”, a u 2015. godini u 14 zemalja članica EU pretplatnika na ovu uslugu je bilo 25 miliona. Broj aktivnih korisnika video igrice putem društvenih mreža porastao je sa 17 miliona mesečno u 2008. godini, na 376 miliona mesečno u 2013. Kada je reč o praćenju događaja uživo putem Interneta, procenat korisnika iznosi 58%. V. Commission Staff Working Document – Impact Assessment, accompanying the document, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council to ensure the cross-border portability of online content services in the internal market, SWD(2015) 270 final (dalje u fusnotama: Impact Assessment), od 9. decembra 2015, dostupno na adresi: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/ia_carried_out/docs/ia_2015/swd_2015_0270_en.pdf, 12. mart 2017. godine.

Video na zahtev predstavlja servis koji korisniku omogućava da određene multimedijalne sadržaje (muzika, film, televizijske emisije) konzumira, ne u realnom vremenu, kada se oni emituju, već u naknadnom, slobodno izabranom trenutku.¹⁵ Zapravo, sadržaji se čuvaju na posebnim VoD (*Video-on-demand*) serverima sa kojih pružaoci usluga, nakon zahteva korisnika i, po pravilu, plaćanja naknade, putem različitih IPTV uređaja čine naručeni sadržaj dostupan na korisnikovom televizijskom uređaju ili računaru.¹⁶ Prve forme ove usluge nastale su s kraja prošlog veka, a zasnivale su se na korišćenju video traka u realnom vremenu.¹⁷

Dakle, pristupanje sadržaju putem Interneta omogućava korisniku da sadržaj konzumira u vreme i sa mesta koje sam odabere. Ukoliko ovaj aspekt posmatramo kao zadovoljenje potrebe potrošača, primetno je da je onlajn zapravo pitanje komfora, a ne nužnosti. Ipak, razvoj tehnologije podigao je standarde u pogledu minimalnih zahteva korisnika. Kada uzmemo u obzir da je Internet dostupan na različitim uređajima, pri tom prvenstveno misleći na telefonske i tablet uređaje, postaje jasno da korisnik očekuje dostupnost usluge koju plaća uvek kada je u mogućnosti da koristi i sâm uređaj.¹⁸

3. AUTORSKOPRAVNI OKVIR INTERNETSKOG SADRŽAJA

Sadržaj koji se putem Interneta, linearno ili na zahtev korisnika usluga isporučuje korisnicima najčešće predstavlja predmet autorskopravne (ili srodnopravne) zaštite. S tog aspekta, pojava novog, tzv. interaktivnog medijuma otvorila je ključno pitanje da li je takav oblik iskorišćavanja autorskopravno zaštićenog sadržaja obuhvaćeno isključivim ovlašćenjima autora ili ne, pre svega ovlašćenjem na emitovanje koje se tradicionalno vezivalo za kablovsku distribuciju signala, budući da u odabiru sadržaja učestvuju i sami korisnici.¹⁹

U normativnom smislu se nije dugo čekalo na odgovor. Već devedesetih godina donesen je Ugovor o autorskom pravu,²⁰ kojim se ustanovljava isključivo ovlašćenje autora na javno saopštavanje dela žičnim ili bežičnim

15 Kevin Zhu, „Internet-based Distribution of Digital Videos: The Economic Impacts of Digitization on the Motion Picture Industry”, *Electronic Markets*, Vol. 11 (4), 2001, 274.

16 Iz poslovne politike MTS OpenIPTV, dostupno na adresi: <https://www.mts.rs/poslovni/podrska/TV/kancelarije/video-na-zahtev>, mart 2017. godine.

17 Marc Miller, „Cartoon Network LP, LLLP v. CSC Holding, Inc.”, *New York Law School Law Review*, 10/2009, 588–589.

18 Procenat korisnika Interneta putem telefonskih i tablet uređaja se drastično uvećao za relativno kratak vremenski period. Tako, broj korisnika pametnih telefona je uvećan sa 18% u 2012, na 50% u 2014. Istovremeno, pristup Internetu sa ovih uređaja je porastao sa 36% u 2012, na 51% u 2014. V. *Impact Assessment*, 5.

19 Slobodan Marković, *Autorsko pravo i srodna prava*, Beograd 1999, 208.

20 Ugovor o autorskom pravu (WIPO Copyright Treaty, dalje u fusnotama: WCT), 1996, Tekst Ugovora u: Vladimir Todorović, *Međunarodni ugovori – Intelektualna i druga dobra*, Beograd 2000, 85–91.

putem, što obuhvata i takvo saopštavanje javnosti koje se vrši na način da svako može imati pristup tim delima sa mesta i u vreme koje sam odabere.²¹ U okviru EU, ova odredba je našla mesto i u Direktivi 2001/29 o harmonizaciji izvesnih aspekata autorskog prava i srodnih prava²² u informacionom društvu, a potom i nacionalnim propisima u oblasti autorskog i srodnih prava. Naš zakonodavac je u redakciji Zakona iz 1998. odnosnu odredbu precizirao na način koji ne ostavlja ni malo sumnje da je i interaktivni medij obuhvaćen isključivim ovlašćenjem. Tako, autor ima isključivo ovlašćenje na javno saopštavanje dela žičnim ili bežičnim putem, na način koji omogućava pojedincu individualni pristup delu sa mesta i u vreme koje on odabere²³. Odredba slične sadržine našla je svoje mesto i u zakonima većine ekonomski razvijenih zemalja.

3.1. Teritorijalni princip u autorskom pravu

Iako se navedenom odredbom u poslednjim godinama prošlog veka, otklonila sumnja u pogledu obima isključivog ovlašćenja autora na iskorišćavanje njegove tvorevine, sa razvojem tržišta internet usluga i tehnologija koje takve usluge podržavaju, otvaraju se druga pitanja koja sa odnosnim oblikom iskorišćavanja stoje u neposrednoj vezi, a naročito imajući u vidu globalni karakter internet komunikacije i teritorijalni princip važenja autorskog i srodnih prava.²⁴

Činjenica je da autorsko pravo nastaje nastankom autorskog dela, odnosno predmeta autorskopravne zaštite. Ono kao takvo važi u svim državama u kojima je autorskopravna zaštita priznata intelektualnom stvaralaštvu. Međutim, obim prava kojima titular raspolaže, kao i uslovi pod kojima se ovlašćenja priznaju i vrše, odnosno ograničavaju, predmet su zakonodavne delatnosti svake države. Drugim rečima, povodom jednog autorskog dela ili predmeta srodonpravne zaštite nastaje u svakoj državi zasebno subjektivno autorsko ili srodno pravo, čiji sadržaji se mogu međusobno razlikovati.²⁵

Neposredna posledica ove teritorijalnosti autorskog i srodnih prava ogleda se u činjenici da je pravna sudbina jednog prava ili jednog ovlašćenja koje ulazi u sastav subjektivnog prava nezavisna od istog prava ili ovlašćenja u drugoj državi. U tom smislu, moguće je da je u jednoj državi propisan duži rok zaštite, ili pak da određena ovlašćenja trpe ograničenja, a da to nije slučaj u drugoj. Činjenica da je autorsko pravo danas u velikoj meri ujednačeno, ne derogira teritorijalni princip u primeni autorskopravne, odnosno srodonpravne zaštite.

21 WCT, član 8.

22 Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society – D.2001/29, *Official Journal of the European Communities*, br. L 167, 22.06.2001, čl. 2.

23 Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, *Službeni list SRJ*, br. 24/98, čl. 27, st. 6.

24 Teritorijalnost autorskog prava i srodnih prava sadržana je u članu 5, Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela od 9. septembra 1886. Tekst Konvencije vid. u: V. Todorović, *op.cit.*, str. 53–85.

25 Slobodan Marković, Dušan Popović, *Pravo intelektualne svojine*, Beograd 2013, 317.

Teritorijanost se, samim tim, neposredno održava i na iskorišćavanje predmeta zaštite.²⁶ Tako, saglasnost autora da se njegovo delo iskorišćava je takođe teritorijalno ograničena, čak i kada titular u celosti ustupa (ili prenosi) svoja ovlašćenja. I kada ugovorom nije izričito predviđeno, takva raspolaganja su važeća samo u okviru države u kojoj se predmet zaštite koristi. S tim u vezi, u nastojanju da se očuva jedinstvo tržišta, teritorijalna ograničenja u raspolaganju pravima u okviru jedne države mogu da budu punovažna samo ukoliko se ona ne protive osnovnim principima jedinstva tržišta. Najčešće je reč o onim oblicima stvaralaštva i iskorišćavanja koje su po prirodi stvari vezane za jedno područje, odnosno nisu predmet tržišne razmene. Takav je slučaj kod scenskog izvođenja ili predstavljanja dela, primera radi. Ukoliko to nije slučaj, ugovorne odredbe o ograničenju iskorišćavanja na određenoj teritoriji smatraju se protivne imperativnim propisima, zbog čega i ne uživaju pravnu zaštitu. Problem teritorijalnosti, odnosno teritorijalnih ograničenja posebno je naglašen u okviru Evropske unije. Naime, u njenom osnivanju se nalazi ideja slobodnog kretanja robe i usluga na području celokupne zajednice suverenih država, odnosno jedinstvenog tržišta, u čijem sastavu su uže jedinice, odnosno tržišta država članica, koja one kontrolišu.²⁷

Kada je reč o prometu primerkom autorskog dela u telesnoj formi, normativno je odgovoreno ne samo na zahtev jedinstvenog tržišta, već i na zahtev koji proizlazi iz neprikosnovenog prava svojine: na primerku na kojem je stečeno pravo svojine, autor ne može više isticati ovlašćenje na stavljanje u promet (tzv. konzumacija prava). I dok se ovo ograničenje smatra nesporim, drugi oblici iskorišćavanja, odnosno pravnog prometa ne nailaze na jedinstven odgovor. Tako, primera radi, kada je reč o isključivom ustupanju ovlašćenja na proizvodnju i stavljanje u promet primeraka računarskog programa, pravna teorija zauzima stav da je teritorijalno ograničenje dopušteno samo u pogledu aktivnog delovanja, odnosno neposrednog zaključivanja kupoprodajnih ugovora, osnivanja predstavništva na drugim teritorijama, oglašćavanje putem sredstava javnog informisanja dostupnim samo na teritoriji druge države. Pasivna prodaja, koja podrazumeva udovoljavanje zahtevu kupaca ili reklamiranje putem „globalnih” medija kao što su Internet ili televizijska stanica koja se satelitski emituje i u drugim državama, ne može da bude zabranjena (osim ako ne postoje drugi elementi nelojalne konkurencije).²⁸

Nadovežemo li se na potonje, i samo satelitsko emitovanje obuhvaćeno je teritorijalnim principom. Naime, s obzirom na specifičnosti ovog oblika emitovanja, koje za potrebe autorskog i srodnih prava odstupa od istovremene i neposredne dostupnosti emitovanog signala, emisiona stanica koja šalje

26 Tako je *Netflix*, primera radi, koji raspoláže muliteritorijalnim licencama, zabranio svojim pretplatnicima korišćenje VPN radi pristupa filmovima ili TV emisijama koji su inače nedostupni u njihovoj zemlji prebivališta. V. Cross-border portability of online content services in the internal market, March 2016, EPRS, str. 5, dostupno na adresi: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/528832/EPRS_BRI\(2016\)528832_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/528832/EPRS_BRI(2016)528832_EN.pdf), 1. mart 2017. god.

27 Sanja Radovanović, *Ugovor o licenci softvera*, Beograd 2012, 63.

28 *Ibid.*

signal ka satelitu u obavezi je da poštuje autorska i srodna prava ne samo u okviru teritorije na kojoj se ona nalazi, već svih zemalja u kojima je signal (kodirani ili nekodirani) dostupan krajnjim korisnicima.²⁹ Dakle, kada je reč o iskorišćavanju predmeta zaštite emitovanjem putem satelita, neophodno je pribaviti saglasnost titulara prava za svaku od navedenih država. Princip je potvrđen i u sudskoj praksi Evropskog suda. Tako, u slučaju *Lagardere*, Evropski sud zauzima stav da je francuska emisiona stanica u obavezi da plati naknadu nemačkoj organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava, iako je signal dostupan na nemačkoj teritoriji samo iz tehničkih razloga, radi preusmeravanja na teritoriju Francuske. S obzirom na to da stvarna ili moguća publika u državi članici (Nemačkoj) nije potpuno isključena, izvesna ekonomska vrednost proizlazi iz iskorišćavanja fonograma na toj teritoriji, iako je ona mala...Sledstveno, u skladu sa načelom teritorijalnosti, organizacija za kolektivno ostvarivanje u državi članici u kojoj se signal prima makar samo iz tehničkih razloga, može da zahteva adekvatnu naknadu za iskorišćavanje na teritoriji na kojoj ona posluje. Okolnosti da se sadržaj emituje na francuskom jeziku, da je propagandni program rezervisan isključivo francuskim subjektima, te da je teritorija na kojoj je signal dostupan mala, mogu da budu relevantne samo u okviru njenog obračuna.³⁰

Iako princip teritorijalnosti proizlazi iz suvereniteta države, i s tog aspekta se smatra nespornim, nematerijalna priroda predmeta zaštite autorskim odnosno srodnim pravima upućuje na njegove slabosti. To je naročito slučaj u vremenu brzog protoka informacijama putem globalne računarske mreže, koja ne poznaje granice. Autorsko delo se može jednim aktom učiniti dostupnim javnosti u svim državama u kojima se takvom sadržaju može pristupiti. Sledstveno, kada je reč o sadržajima koji se saopštavaju putem Interneta, pružalac usluge koji želi da obezbedi konuzimiranje takvog sadržaja svojim potrošačima je u obavezi da zaključi ugovor sa nosiocem autorskog prava ili kolektivnom organizacijom za svaku državu posebno. Način na koji se to čini u najvećoj meri zavisi od konkretnog sadržaja i prava kojim se on štiti. Primera radi, kad je u pitanju audiovizuelni sadržaj, najčešće se ugovor o ustupanju ovlašćenja

29 S. Marković, *Autorsko pravo i srodna prava*, str. 207. V. Direktiva EU o koordinaciji određenih autorskopravnih i srodnopravnih propisa koji se odnose na satelitsko emitovanje i kablovsku reemisiju, 1993. godine (Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission), čl. 1, dostupno na adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31993L0083>, 3. mart 2017. O odnosu između satelitskog emitovanja i prekogranične prenosivosti usluge internetskog sadržaja vid.: P. Bernt Huguenholtz, „Making the Digital Single Market work for copyright: extending the Satellite & Cable Directive to content services online”, dostupno na adresi: <https://www.ivir.nl/publicaties/download/1819>, 2. mart 2017. god.

30 C-192/04 (*Lagardère Active Broadcast v. Société pour la perception de la rémunération équitable (SPRE)*, *Gesellschaft zur Verwertung von Leistungsschutzrechten mbH (GVL)*), Judgment of 14.7.2005, par. 54, dostupno na adresi: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d6c32df69e5b964b0a9b3a872fdaf6c43b.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pax0Qe0?text=&docid=60584&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=279394>, 20. februar 2017. god.

zaključuje sa proizvođačem videograma, odnosno fonograma, na isključivoj osnovi za određenu teritoriju. Saglasnost za iskorišćavanje muzičkih sadržaja se, pak, uglavnom pribavlja od kolektivnih organizacija, ali je moguće i od samih autora. Pretežno su ova ustupanja bez teritorijalnih ograničenja.

Prekogranična prenosivost, ili preciznije, njen nedostatak, odnosi se na sadržaj kojima potrošači već mogu da pristupe, po osnovu naknade koju plaćaju za takve usluge u zemlji iz koje potiču, a koji bi želeli da konzumiraju prilikom putovanja unutar EU.

Koristeći onlajn dostupne sadržaje, korisnik može da kupi primerak ili da ga uzima u zakup. U prvom slučaju (Amazon ili iTunes, gde korisnik optira između kupovine i rentiranja), korisnik nakon što plati naknadu, željeni sadržaj smešta u memoriju svog uređaja. U tom pogledu, autorskopravno zaštićeni sadržaj faktički dobija svoju telesnu formu, te shodno principu iscrpljenja, korisnik može takav primerak, nezavisno od činjenice da je preuzet sa interneta u digitalnom obliku, da konzumira bez ikakvih ograničenja. Međutim, kada korisnik sadržaju pristupa u okviru usluge u pogledu koje sa pružaocem zaključuje ugovor na određeni vremenski period, sadržaj kojem pristupa nije moguće, po pravilu i pravno posmatrano, smestiti u memoriju, već korisnik stiže ovlašćenje da pristupi udaljenoj memoriji i sa te lokacije konzumira željeni sadržaj, putem virtuelnih privatnih mreža (*virtual private network* (VPN), kao što posluje, npr. *Netflix*). Između korisnika i pružaoca usluge najčešće postoji ugovor koji je ograničen u pogledu trajanja, ali ne i u pogledu sadržaja koji preuzima. Korisniku je na raspolaganju bilo koje delo koje predstavlja katalog pružaoca usluge. Najčešće, usluga se odnosi na određenog subjekta, a ne na određeni uređaj, zbog čega je korisnik tehnički u mogućnosti da mu pristupa sa svih uređaja kojima raspolaže.

S druge strane, sam sadržaj može se zasnivati kako na programskoj šemi provajdera (linearno), tako i na usluzi na zahtev (on demand). U najvećem broju slučajeva, pristup onlajn sadržajima moguć je samo u zemlji u kojoj potrošač i provajder imaju prebivalište, odnosno sedište.³¹ S aspekta potrošača, nemogućnost da se uslugom koju u svojoj zemlji plaća koristi i kada boravi u inostranstvu predstavlja značajan nedostatak same usluge.³²

S obzirom na to da je autorsko pravo teritorijalnog važenja, za iskorišćavanja autorskog dela koje se plasira putem Interneta potrebna je dozvola nosioca prava u svakoj državi članici. Uobičajena praksa tzv. licenciranja razlikuje se u zavisnosti od oblasti stvaralaštva. Tako, kada je reč o vizuelnom sadržaju (filmovi, TV serije) nosioci prava za svaku državu članicu zaključuju ugovor sa distributerima kojim se ovlašćenja na ovakav vid iskorišćava-

31 Izvan ove analize ostaju sadržaji koji su slobodno dostupni u okviru globalne računarske mreže i za koje nije predviđen nikakav ugovor. Drugim rečima, to su oni sadržaji kojima je pristup interesu izvan ugovornog odnosa između pružaoca usluge i korisnika.

32 Prema istraživanju, državaljani EU u proseku najmanje jednom godišnje napuštaju svoju domovinu, a izvan nje provedu prosečno više od deset dana. Pri tom, prosek trajanja putovanja za državaljane pojedinih država (Luksemburg, Holandija, npr.) iznosi između 20 i 30 dana. V. *Impact Assessment*, 11.

nja ustupaju na isključiv način i za određeni vremenski period. I u muzičkoj industriji, ustupanje je organizovano na teritorijalnoj osnovi, premda većina organizacija za kolektivno ostvarivanje dodeljuje multi-teritorijalne licence,³³ budući da iskorišćavanje najčešće nije ustupljeno na isključiv način.³⁴ U oblasti literarnog stvaralaštva, izdavači najčešće zahtevaju od nosioca prava isključivu licencu, koja je često povezana i sa ustupanjem ovlašćenja na prevođenje dela.³⁵ Rasprostranjeno područje video igara funkcioniše na bazi pristupa Internetu, gde programeri uglavnom smeštaju svoje sadržaje, zbog čega ova oblast po pravilu ne trpi negativne efekte teritorijalnosti.

Nemogućnost prenošenja usluge može da bude i rezultat poslovne politike pružaoca usluga, zbog čega i tamo gde nema prepreka u pogledu saglasnosti autora, postoji otpor subjekata kojima je plasiranje zaštićenog sadržaja zapravo privredna delatnost. Najčešći razlog tome leži u činjenici da pružaoци usluga mogu, prema trenutnom stanju, imati dodatne troškove u vezi sa omogućavanjem prenosivosti.

Posledica ovakve poslovne politike i aktuelnog autorskopavnog okvira jeste činjenica da informacija, čije je prirodno svojstvo prenosivost, ostane zarobljena u okviru granica jedne teritorije. Zahtevi korisnika internet usluga razvijaju se paralelno sa tehničko-tehnološkim mogućnostima. Tako, s obzirom na trend da korisnici Internetu pristupaju sve više putem mobilnih telefona, razumljivo da su i očekivanja potrošača definisana tehničko-tehnološkim mogućnostima. Naime, omogućavanje usluge isključivo na statičnom uređaju (računarski ili TV prijemnik) uticao je na to da korisnik uslugu vezuje za dostupnost navedenog uređaja. Sada su uređaji najvećim delom prenosni (mobilni telefon, tableti i sl.), pa su opravdana korisnikova očekivanja da i usluga bude prenosiva.³⁶

Osim toga, poslednjih godina postaje jasno da na jedinstvenom tržištu Evropske unije princip teritorijalnosti ugrožava temeljne principe konkurentne privrede, ali i slobodan protok informacija. Tako, u odluci *Football Association Premier League Ltd i Karen Murphy*³⁷, koju bismo mogli smatrati, u izvesnom smislu, i pretečom predstojećih reformi, Evropski sud ističe da sistem licenci za prenos fudbalskih mečeva, koji se dodeljuju emiterima po principu teritorijalne isključivosti i kojima se zabranjuje gledaocima da

33 EC Press Release: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5204_en.htm, 20. februar 2017.

34 Štaviše, u oblasti muzičkog stvaralaštva, prenosivost usluga se ne postavlja kao problem, najviše zbog činjenice da u ugovorima sa kolektivnim organizacijama autori ne zabranjuju prenosivost. V. *Impact Assessment*, 15, fn. 88.

35 *Impact Assessment*, 15.

36 „Creating a Digital Single Market: Bringing down barriers to unlock online opportunities”, European Commission Factsheet, dostupno na adresi: europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6261_en.pdf, 12. april 2017. god.

37 Joined Cases C-403/08 i C-429/08, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 4 October 2011, dostupno na adresi: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=110361&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=284388>, 1. mart 2017. god.

sa dekoderskom karticom gledaju prenose u drugoj zemlji članici, je suprotan pravu Unije. Naime, *Football Association Premier League* koja upravlja Premijer ligom, vodećim fudbalskim prvenstvom u Engleskoj, i koja trguje pravima prenosa utakmica, na javnom tenderu dodeljuje dozvole za emitovanje na principu teritorijalne isključivosti, odnosno za svaku državu članicu posebno. Saglasno ugovornim uslovima, svaka emitterska stanica je u obavezi da preuzme kodirani signal samo za pretplatnike teritorije za koju je dozvola data. Drugim rečima, ugovorom o licenci se zabranjuje da emiteri snabdevaju dekoderskim karticama osobe koje bi program gledale van odnosne teritorije. U konkretnom sporu, menadžeri nekoliko javnih objekata u Velikoj Britaniji koristili su kartice i dekoderske uređaje pribavljene od ovlašćenih grčkih emitera po znatno nižoj ceni od one koju su imali platiti na svojoj teritoriji. Zanimajući ostale aspekte navedene odluke, izdvojićemo za ovaj rad relevantan stav o teritorijalnoj isključivosti. S tim u vezi, Sud naglašava da cilj zaštite prava intelektualne svojine nije da titularima obezbedi najveći mogući prihod, već da on bude odgovarajući. Pri tom treba imati u vidu stvarnu i eventualnu publiku u navedenim državama članicama, ili bilo kojoj drugoj državi članici u kojoj se signal prima. Iz tih razloga, nije opravdano ograničavati slobodu kretanja usluga unutar Unije, te je odluka suda da klauzula ugovora kojom se nosilac prava na emitovanje obavezuje da ne obezbedi uređaj pomoću kojeg će se omogućiti gledanje van teritorije za koju je dozvola data suprotno pravu konkurencije Evropske unije. Takvim klauzulama se sprečavaju emiteri da ponude prekograničnu uslugu, čime se zapravo eliminiše konkurencija.

Prepoznajući problem teritorijalne diskriminacije na jedinstvenom tržištu autorskopravno (i srodonpravno) zaštićenih dobara, naročito u digitalnom okruženju, Evropska unija je pristupila opsežnim reformama, čiji prvi rezultat jeste upravo Predlog Uredbe o osiguravanju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutrašnjem tržištu (u daljem tekstu: Predlog Uredbe).³⁸

4. PRAVNI OKVIR PREDLOGA UREDBE O OSIGURAVANJU PREKOGRANIČNE PRENOSIVOSTI USLUGA INTERNETSKOG SADRŽAJA NA UNUTRAŠNJEM TRŽIŠTU

Kako smo već naveli, sadržaj koji je dostupan putem Interneta najvećim delom predstavlja predmet autorskopravne (srodonpravne) zaštite. Iako je ova oblast u okviru Evropske unije harmonizovana, njen teritorijalni karakter predstavlja ograničavajući faktor u pružanju usluga unutar jedinstvenog

38 Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on ensuring the cross-border portability of online content services in the internal market, 9.12.2015, COM(2015) 627 final, 2015/0284 (COD), dostupno na adresi: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-627-EN-F1-1.PDF>, 5. februar 2017. god.

tržišta. Stoga je neophodno redefinirati granice autorskopravne zaštite, da bi se zaštitila prava potrošača u kojima se zapravo ogleda opšti, javni interes. Ovom zahtevu nije moguće odgovoriti jednim aktom i za kratak vremenski period. Stoga, preispitivanje pravnih okvira iskorišćavanja autorskih dela (i predmeta zaštite drugim pravima) putem Interneta predstavlja izazov u vremenu koji sledi. EU je nastojala da u okviru svoje nadležnosti obezbedi normativnu osnovu jedinstvenom tržištu i za usluge internetskog sadržaja, čemu u ovom radu posvećujemo posebnu pažnju.

Prenosivost onlajn sadržaja, s jedne strane, jeste prirodno svojstvo informacije kao predmeta zaštite. S druge strane, ona nije u dovoljnoj meri prisutna na tržištu usluga internetskog sadržaja. Jedan od ključnih razloga tome svakako jeste činjenica da njom na isključiv način raspoložu nosioci autorskog ili drugih prava. Stoga, čak i kada je poslovna politika pružaoca usluga orijentisana ka otvorenijoj razmeni zaštićenog sadržaja, njeno omogućavanje podrazumeva često složene postupke pregovaranja, kojima bi se od nosioca prava izdejstvovala dozvola za svaku od država članica pojedinačno. Čak i ako zanemarimo troškove u vezi sa stvaranjem tehničkih preduslova, ne retko je već i samo ugovaranje povezano i sa značajnim troškovima. Pri tom, dobijeni rezultat ne predstavlja za korisnika garanciju da mu stečeno ovlašćenje neće prestati, opet iz razloga poslovne politike pružaoca usluge. Takvo, multiteritorijalno licenciranje i dalje ostaje u okvirima države (država) članica. Stoga, dugoročno posmatrano, za korisnika usluge se nužna intervencija mora izmestiti iz nacionalnih okvira u nadnacionalni, odnosno okvir EU. U tom smislu, saglasno ideji digitalnog jedinstvenog tržišta, neophodno je ukloniti granice informacijama dostupnim putem globalne mreže.³⁹ Kao opšti cilj navodi se ukidanje (pravnih) ograničenja, kako bi se udovoljilo zahtevu korisnika da pristupaju internetskom sadržaju i dok su na putovanjima, kao minimalnom očekivanju potrošača današnjice. S tim u vezi, u toku rada na pripremi neophodnih normativnih akata ponuđeno je nekoliko opcija kojima bi se problem teritorijalne blokade tržišta mogao rešiti u kratkom vremenskom periodu.

4.1. Ponuđene opcije osiguranja prekogranične prenosivosti

Prva opcija ne uzima u obzir donošenje obavezujućih pravnih akata, kao okvir rešavanja problema, već se sastoji u davanju smernica zainteresovanim činiocima u vezi sa prekograničnom prenosivošću onlajn usluga. Smernice, zapravo, predstavljaju svojevrsno ohrabrenje nosioca prava da prilikom raspolaganja isključivim ovlašćenjima naročito imaju u vidu mogućnost prenosa sadržaja izvan matične države, korisnicima koji imaju pretplatničke ugovore, ili koji su do primerka došli preuzimanjem sa interneta. S obzirom na to prekogranična prenosivost i dalje zavisi od volje titulara, jasno je da se

39 *Impact Assessment*, 7.

njome samo održava trenutno stanje. Razumljivo da, stoga, ova opcija najviše pogoduje samim titularima.⁴⁰

Druga opcija se suštinski ne razlikuje od prethodne, ali bi mogla da ponudi dugoročnije rešenje. Naime, prema ovom predlogu, ustanovljava se pretpostavka da korisnici koji imaju zakonit pristup onlajn sadržaju u zemlji članici i koji privremeno borave u drugoj zemlji članici mogu sadržaju da pristupaju za vreme svog privremenog boravka. Međutim, ugovorom se takva mogućnost može isključiti ili ograničiti.⁴¹

Ova opcija podrazumeva normativnu aktivnost u okviru EU, kojom bi se garantovao dovoljan stepen uniformnosti. U tom smislu, pitanje koje se pred evropske normotvorce postavlja jeste forma akta koji je potrebno doneti sa ciljem ostvarenja željene prenosivosti. U vezi sa autorskim pravom i srodnim pravima, uobičajeni pravni akt jesu direktive. Ipak, činjenica da direktive nemaju neposrednu primenu u zemlji članici, ostavlja prostora da se postavljeni cilj izigra. Naime, države članice zadržavaju slobodu u pogledu odabira načina na koji će implementirati odredbe ovog pravnog akta. S obzirom na to, moglo bi se dogoditi da države članice različito odrede uslove pod kojima je korisnicima dopušten pristup i za vreme koje borave van zemlje svog prebivališta. Time bi, zapravo, bilo ugroženo nameravano udovoljenje zahtevu korisnika i jedinstvenog digitalnog tržišta.⁴²

S druge strane, uredbe, imaju neposrednu primenu i predstavljaju obavezujuće akte.⁴³ Stoga su one ocenjene kao najefikasniji pravni dokument, čime su postavljeni temelji trećoj opciji.

Nosioci prava i pružaoci usluga slažu se u pitanju da je neophodno pristupiti reformi postojećeg stanja u pogledu onlajn sadržaja. S obzirom na predložene modele, jasno je da je za titulare prihvatljivija prva opcija, jer na taj način mogu da ostvaruju kontrolu iskorišćavanja i da za svaki oblik ubiraju naknadu. Druga ponuđena opcija je prihvatljivija za pružaoce usluga, jer eliminiše prepreke koje se odnose na prenosivost, a istovremeno ostavlja slobodu ugovaranja netaknutom. Razumljivo, za korisnike potonja okolnost upućuje upravo na argument zbog kojeg je ova opcija za njih skoro jednako neprihvatljiva kao i prva, budući da ne pruža dovoljno garancija u pogledu pristupa sadržaju i za vreme privremenog odsustva iz zemlje u kojoj je stalno nastanjen.⁴⁴

Iz navedenih razloga, opcija koja najmanje ugrožava interese zainteresovanih subjekata jeste ona koja predviđa obavezu svih učesnika u razmeni informacija da se korisniku omogući pristup informacijama i van teritorije za koju pruža uslugu. Reč je o predlogu da se pravni okvir prekogranične prenosivosti obezbedi uredbom, kao pravnim aktom neposredne primene.

40 Cross-border portability of online content services in the internal market, March 2016, EPRS, str. 2, dostupno na adresi: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/528832/EPRS_BRI\(2016\)528832_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/528832/EPRS_BRI(2016)528832_EN.pdf), 1. mart 2017. god.

41 Cross-border portability of online content services in the internal market, 3.

42 *Impact Assessment*, 30.

43 Radovan D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Kragujevac 2006, 115.

44 *Impact Assessment*, 31.

4.2. Ocena predloženih opcija s aspekta različitih subjekata u razmeni internetskog sadržaja

4.2.1. Ocena prve opcije

U zavisnosti od toga o kojim subjektima je reč, kao i u kojoj oblasti stvaralaštva se postavlja pitanje prenosivosti usluge, davanje smernica, kao prva opcija, može da ima različit uticaj na rešavanje aktuelnog problema. Tako, moglo bi se dogoditi da ponuđenim modelom teret ostvarivanja jedinstvenog tržišta usluga bude prevaljen na industriju zabave, koja bi morala pažljivim osluškivanjem zahteva korisnika da kreira poslovnu politiku za svaki konkretan slučaj iskorišćavanja sadržaja. Samim tim, nužni procesi pregovaranja ili revidiranja postojećih ugovora mogli bi da predstavljaju demotivacioni faktor, naročito kada su ugovarači pružaoci usluga manjeg kapaciteta.

S druge strane, nosioci prava bi imali potpuno legitimnu mogućnost da odbiju mogućnost prenosivosti, ukoliko pružalac usluga ne bi pružio dovoljno garancija da će obezbediti proveru autentičnosti korisnika, trajanja korišćenja zaštićenog sadržaja van rezidencijalne teritorije, kao i kvalitet usluga. Osim toga, imajući u vidu ugovorni okvir prenosivosti, ovakva usluga mogla bi da bude opterećena dodatnim troškovima, pa time i uvećanim naknadama za korišćenje usluge i van teritorije za koju je ona data. Promena cena na tržištu usluga je, međutim, protivna ideji koja se reformom želi postići.

Kada je reč o pružaocima usluga u audiovizuelnom sektoru, pretpostavka je da bi TV operateri trebalo da budu zainteresovani za omogućavanje prekogranične prenosivosti, budući da od toga neposredno zavisi i konkurentnost na tržištu. Ipak, ni među ovim subjektima ne postoji jedinstven stav. Najveći oponenti prekogranične prenosivosti jesu emiteri sportskih sadržaja, budući da se njihovo poslovanje zasniva pretežno na principu teritorijalne isključivosti ustupljenih ovlašćenja.

S aspekta potrošača, prvi model bi posredno doveo do poboljšanja njihove pozicije na tržištu usluga, kroz jačanje konkurencije. Suštinski, ova opcija ne pruža dovoljno obezbeđenje da će do toga zaista i doći.

Ukoliko zanemarimo suprotstavljene interese, kao osnovna zamerka ovom sistemu može se istaći činjenica da bi se postupak uspostavljanja jedinstvenog digitalnog tržišta usluga odvijao sporo i neujednačeno, imajući u vidu, makar i u najmanjoj meri, eventualnu raznolikost nacionalnih propisa. Pri tom, nije zanemarljiva ni okolnost da se subjekti uključeni u proces prenosivosti usluga međusobno razlikuju spram sadržaja koji se korisnicima stavlja na uživanje. Stoga se još ističe da bi ova opcija potencijalno mogla da poveća troškove za korisnike, budući da bi cena takve usluge morala da uključi i naknade koje se duguju nosiocima prava, troškove redefinisavanja postojećih ugovora, ali i troškove tehnološke osnove za njihovo ostvarivanje. U pogledu muzičkih i literarnih sadržaja, uticaj ove opcije bi bio neznan, ako imamo u vidu da je njihovo poslovanje već orijentisano prema prevazilaženju teritorijalnosti usluge internetskog sadržaja.⁴⁵

45 *Impact Assessment*, 31.

4.2.2. Ocena druge opcije

Osiguranje prenosivosti usluge internetskog sadržaja donošenjem direktive u najvećoj meri bi zavisilo od već postojeće prakse u pogledu ustupanja ovlašćenja na iskorišćavanje zaštićenog sadržaja putem Interneta. Slično prethodno navedenom, najveće gubitke bi beležili pružaoci usluga audiovizuelnog i sportskog sadržaja, već zbog činjenice da su oni, po pravilu, isključivi sticaoci ovlašćenja. Istina, ovi sadržaji bi mogli da budu snabdeveni tehnološkim merama radi identifikacije korisnika i provere dužine njihovog boravka van matične zemlje. Time se na posredan način opredeljuje i pregovaračka, odnosno ugovorna pozicija nosioca prava na zaštićenom sadržaju.⁴⁶

S aspekta korisnika usluga, prekogranična prenosivost doprinela bi razvoju konkurencije, čime se njihov interes štiti. No, problematičnost ove opcije najviše dolazi do izražaja u slučajevima kada više pružalaca usluga ima dozvolu za iskorišćavanje za više zemalja članica. Naime, imajući u vidu da se iznos naknada po pravilu opredeljuje prema broju stanovnika na određenoj teritoriji, moglo bi se dogoditi da istu uslugu državljani različitih zemalja plaćaju u različitim iznosima.⁴⁷ Osim navedenog, vrlo je verovatno da bi ugovorima bilo moguće obezbediti pristup samo nekim sadržajima, a ne svim, koji su inače dostupni u zemlji prebivališta.⁴⁸

Na kraju, s obzirom na to da direktiva ne obavezuje neposredno, nisu predviđeni posebni troškovi oko ovog vida intervencije. Ipak, pošto se predloženi pravni mehanizam zasniva na ugovorima, čija sadržina je zavisna od obima saglasnosti volja relevantnih subjekata, očekivani nivo ujednačenosti je ograničen. Samim tim, ni interesi korisnika nisu zadovoljeni u očekivanoj meri.

4.2.3. Ocena treće opcije

Intervencija kojom se obezbeđuje prenosivost sadržaja unutar EU mehanizmom neposredne primene, odnosno donošenjem uredbe, nameće se kao rešenje koje ne ostavlja prostora slobodi volje, pa samim tim ni neujednačenom položaju subjekata razmene internetskog sadržaja.

Imajući u vidu obavezujuće dejstvo uredbi, jasno je da su najviše pogodni proizvođači audiovizuelnog sadržaja i sportskog programa. Tako, oni su i dalje u mogućnosti da zaključuju ugovore o isključivom teritorijalnom ustupanju, ali ograničenog domašaja. Naime, korisnicima je omogućena usluga internetskog sadržaja bez obaveze da zakluče poseban ugovor kada borave van teritorije svoje zemlje za koju plaćaju uslugu. Drugim rečima, pružalac usluge je u obavezi da omogući prekograničnu prenosivost usluge, a nosioc prava na zaštićenom sadržaju nemaju mogućnost da je ograniče ili spreče. To znači da korisnik, koji ima prebivalište na teritoriji zemlje članice EU, može na osnovu već zaključenog ugovora sa operaterom da pristupi sadržaju i izvan svoje teritorije, bez obaveze da za teritoriju države u kojoj privremeno boravi zaključi novi ugovor.

46 *Impact Assessment*, 32.

47 *Ibid*, 33.

48 *Ibid*.

4.3. Osvrt na Predlog uredbe o osiguranju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja

Okolnost da je pitanje prenosivosti internet usluga zapravo pitanje koje je u neposrednoj vezi sa uspostavljanjem i očuvanjem jedinstvenog tržišta usluga, pravni okvir ovog normativnog rešenja, saglasno Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije,⁴⁹ jeste uredba. Kao takva, ona se neposredno primenjuje u državama članicama, čime se jedino mogu osigurati interesi potrošača u digitalnom okruženju, što i jeste primarni cilj intervencije.

Nakon temeljne analize uticaja na tržište usluga internetskog sadržaja, Komisija je dala prednost trećoj opciji. Sledstveno, 2015. dat je predlog Uredbe o osiguranju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutrašnjem tržištu. Cilj predložene Uredbe jeste da se pretplatnici usluga internetskog sadržaja mogu njima koristiti i kada se privremeno nalaze u drugoj državi članici.⁵⁰

S tim u vezi, nastojaćemo da Predlog uredbe izložimo kroz dva ključna pitanja: ko su subjekti na koje se Uredba odnosi i koje su obaveze nametnute radi ostvarenja navedenog cilja?

Primarna obaveza koju ovaj Predlog ustanovljava jeste obaveza pružaoca usluga da pretplatniku omogući korišćenje usluge internetskog sadržaja kada se navedeni pretplatnik privremeno nalazi u drugoj državi.⁵¹ U tom smislu, odlučujući momenat jeste pitanje šta se smatra privremenim boravištem, a šta, nasuprot tome, trajnim.

U prvoj redakciji Predloga uredbe iz 2015. godine, ove odrednice nisu bile postavljene dovoljno jasno.⁵² Tako, pod državom članicom boravišta podrazumevala se država članica u kojoj pretplatnik uobičajeno boravi, a država u kojoj je privremeno prisutan jeste država koja nije njegova država boravišta. Ovakvo određenje odmah je otvorilo pitanje pravne sigurnosti, budući da se uobičajeno boravište ne može uzimati dovoljno precizno u onim slučajevima

49 Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (*Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)*), dostupno na adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>, 28. januar 2017., čl. 114.

50 čl. 1. Predloga Uredbe iz 2015. god.

51 Čl. 3 Predloga Uredbe iz 2015. god.

52 Opinion of the Committee of Industry, Research and Energy for the Committee on Legal Affairs on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on ensuring the cross-border portability of online content services in the internal market (COM(2015)0627 – C8-0392/2015/0284(COD)), 28.9.2016, str. 4, dostupno na adresi: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A8-2016-0378&format=XML&language=EN#title5>, 4. april 2017; Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o osiguravanju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutarnjem tržištu (COM(2015) 627 final – 2015/0284 (COD)), Official Journal, C 264, od 20.7. 2016, str. 86. GRUR Opinion on Proposal for a Regulation on ensuring the cross-border portability of online content services in the Internal market, dated 9 December 2015, COM (2015) 627 final (Proposal for a Portability Regulation), str. 1, dostupno na adresi: http://www.grur.org/uploads/tx_gstatement/2016-05-06-GRUR-Stn-Portability-Regulation.pdf.pdf, 10. februar 2017. god.

kada pretplatnik ima dvojno državljanstvo ili uobičajene poslovne aktivnosti obavlja istovremeno u više država članica. Isto je slučaj i kada je reč o privremenom boravištu, budući da tekst Predloga ne sadrži nikakav vremenski okvir koji bi se mogao smatrati privremenim, a ne uobičajenim, trajnim. S tim u vezi, odredbom se ostavljalo prostora ekstenzivnom tumačenju kategorije privremenog boravišta. Time bi se dopuštenom prekograničnom prenosivošću u dužem vremenskom trajanju izigrala isključivost ovlašćenja koju pružalac usluge ima za određenu teritoriju.⁵³

U kompromisnom predlogu Predsedništva,⁵⁴ koji je Evropskoj komisiji dostavljen u februaru 2017. godine⁵⁵, taj nedostatak je nadomešćen daljim opredeljenjem države boravišta, odnosno prebivališta kao države u kojoj pretplatnik ima svoje stvarno i stalno boravište u koje se redovno vraća,⁵⁶ a privremena prisutnost znači vremenski ograničenu prisutnost u državi koja nije država članica njegovog prebivališta⁵⁷.

Usluga internetskog sadržaja, pak, predstavlja uslugu koja se na Internetu pruža u skladu sa zakonom u državi članici boravišta, koja se isporučuje na prenosne uređaje, koja je audiovizuelna medijska usluga u smislu Direktive 2010/13 Evropskog parlamenta i Saveta⁵⁸ ili usluga kojoj je glavno obeležje osiguravanje pristupa delima, drugim vrstama sadržaja ili prenosnim organizacijama za radiodifuziju.⁵⁹

Prenosivost u smislu ove uredbe znači da pretplatnici mogu pristupiti sadržaju na bilo kojem delu teritorije za koju se usluga pruža, odnosno bez ograničenja na određeno mesto u okviru pomenute teritorije.⁶⁰ Ukoliko se za pruženu uslugu posrednim ili neposrednim putem plaća naknada, obave-

53 „Cross border portability of online content services”, European Parliamentary Research Service (EPRS), str. 10, dostupno na adresi: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)577970](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)577970), 20. februar 2017. god.

54 Predlog Uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o osiguranju prekogranične prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutrašnjem tržištu (*Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on ensuring the cross-border portability of online content services in the internal market*, 6091/17 – dalje u fusnotama: Predlog Uredbe iz 2017.), dostupno na adresi: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6091-2017-INIT/en/pdf>, 12. april 2017. godine.

55 Nakon što usaglašeni tekst Uredbe bude formalno potvrđen od Evropskog parlamenta i Saveta, Uredba će stupiti na snagu protekom devetomesečnog provizornog roka. Očekuje se da će to biti do početka 2018. godine. V: Digital Single Market: EU negotiators agree on new rules allowing Europeans to travel and enjoy online content services across borders, dostupno na adresi: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-225_en.htm, 4. april 2017. god.

56 Čl. 2.st.1.tačka c. Predloga uredbe iz 2017. god.

57 Čl. 2. st. 1. tačka d. Predloga uredbe iz 2017. god.

58 Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive), dostupno na adresi: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:095:0001:0024:en:PDF>, 12. april 2017. god.

59 Čl. 2. st. 1. tačka e. Predloga uredbe iz 2017. god.

60 Čl. 2. st. 1. tačka f. Predloga uredbe iz 2017. god.

za predviđena Uredbom je bezuslovna.⁶¹ Kada se usluga pruža bez naknade, pružalac je obavezan da obezbedi prekograničnu prenosivost samo ukoliko je omogućio adekvatnu proveru države članice u kojoj pretplatnik ima trajno boravište, odnosno prebivalište.⁶² Primera radi, pretplatnik koji je internet sadržaju pristupio prihvatanjem opštih uslova, ali bez otvaranja naloga, odnosno prijave na *web* stranici operatera (zbog čega utvrđivanje mesta prebivališta izostaje), nema pravo da uslugu koristi i izvan granica države u kojoj je dobio saglasnost za pristup zaštićenom sadržaju.⁶³ Obaveza da se obezbedi prekogranična prenosivost usluge odnosi se na isti sadržaj, kako u pogledu obima, tako i u pogledu funkcija koje se pretplatniku nude u državi trajnog boravišta.⁶⁴ Međutim, pružalac usluge nije odgovoran ukoliko usluga koju pretplatnik koristi tokom privremenog boravka nije istog kvaliteta kao ona koju mu pruža u državi njegovog boravišta, ali ne sme da preduzima radnje kojima se umanjuje njen kvalitet.⁶⁵ Naravno, moguće je da ugovorom bude i drugačije predviđeno, odnosno da pružalac usluge garantuje kvalitet prilikom prekogranične prenosivosti, zbog čega će, već zbog postojanja ugovorne obaveze, morati da obezbedi pretplatniku isti kvalitet usluge.⁶⁶

Obaveza prekogranične prenosivosti usluge ne podrazumeva promenu lokacije sa koje se usluga pruža. S tim u vezi, Predlogom uredbe je predviđeno da, kada pretplatnik boravi van svog mesta trajnog boravišta, smatra se da se usluga pruža, odnosno da joj pretplatnik pristupa i da je koristi u državi u kojoj je trajno nastanjen.⁶⁷ Time se, zapravo, stvara fikcija teritorijalnosti koja svoj *ratio legis* nalazi u očuvanju ravnoteže između privatnog interesa (nosioca prava) i javnog (uklanjanje teritorijalnih prepreka jedinstvenom digitalnom tržištu).⁶⁸

---

61 Čl. 3. st. 1. i 1a. Predloga uredbe iz 2017.

62 Čl. 3b. u vezi sa čl. 3a. Predloga uredbe iz 2017. Prema članu 3a, prilikom zaključenja ugovora ili njegovog revidiranja, pružalac usluge internetskog sadržaja je dužan da proveri mesto trajnog boravišta, odnosno prebivališta, koristeći najviše dva sredstva verifikacije koja su proporcionalna, razumna i efektivna. Pri tom se prvenstveno imaju u vidu lična dokumenta, bankovni računi, mesto u kojem su instalisani uređaji kojima se usluga omogućava, mesto u kojem korisnik plaća naknadu za televizijsko emitovanje, i slično. Pojedina udruženja autora ističu da verifikacija korisnika može pokrenuti niz drugih pitanja: da li su predloženi načini provere dovoljno pouzdani i efikasni, da li treba prepustiti pružaocima usluga izbor načina provere, te da li moguća primena različitih metoda provere obezbeđuje jednak tretman korisnika? Vid. Society of Audiovisual Authors, „EC Proposal for Regulation on cross-border portability of online content services in the internal market – SAA comments”, March 2016, dostupno na adresi: <http://www.saa-authors.eu/file/38/download>, 1. mart 2017. god.

63 *Detailed explanation of the specific provisions of the proposal*, Predlog Uredbe iz 2015, 8.

64 Čl. 3. Predloga uredbe iz 2017. god.

65 Čl. 3. st. 1. tačka 2. Predloga uredbe iz 2017. V. još: „GSMA Position Paper of 26 April 2016 Relating on the European Commission's proposal for a Regulation on ensuring the cross-border portability of online content services in the internal market”, dostupno na adresi: <http://www.gsma.com/gsmaeurope/wp-content/uploads/2016/05/GSMA-Position-Paper-on-Content-Portability-April-2016.pdf>, str. 1–3, 12. februar 2017. god.

66 Čl. 3. tačka 2. Predloga uredbe iz 2017. god.

67 Čl. 4. Predloga uredbe iz 2017. god.

68 Saglasno čl. 11. i 12. Preambule Predloga uredbe iz 2017. god.

U kontekstu autorskopravne i srodnopravne zaštite ova fikcija bi značila da pružalac usluge treba da obezbedi saglasnost nosioca prava za vršenje određenih ovlašćenja koja stoje u neposrednoj vezi sa navedenom uslugom (pre svega, javno saopštavanje putem uređaja i na način koji su dostupni korisniku sa mesta i u vreme koje sam odabere) za teritoriju na kojoj on izvorno omogućava pretplatniku korišćenje onlajn sadržaja, odnosno u državi članici prebivališta pretplatnika. Imajući u vidu da se ovim pristupom položaj ugovornih strana ne menja, izbegavaju se dugi pregovarački postupci. Štaviše, i revidiranje postojećih ugovora bi bilo neophodno samo u kontekstu verifikacije prebivališta,⁶⁹ budući da će Uredba imati retroaktivno dejstvo, odnosno primenjivaće se i na ugovore koji su zaključeni i prava koja su stečena pre njenog stupanja na snagu, ukoliko su takvi ugovori važni za pružanje usluge, pristup uslugama i njihovo korišćenje.⁷⁰ Naime, Predlogom uredbe je izričito predviđena nepunovažnost ugovornih odredaba kojim bi se pretplatniku onemogućavao ili ograničavao pristup internet sadržajima za vreme koje on boravi izvan teritorije prebivališta, bilo da je reč o ugovorima između korisnika i pružaoca, bilo o ugovorima između nosioca prava i pružaoca usluga.⁷¹

S obzirom na to da se prilikom omogućavanja prekogranične prenosivosti zahteva i raspolaganje podacima o ličnosti korisnika, Predlogom uredbe je predviđeno da se njihova obrada sprovodi u skladu sa Direktivnom 95/46/EZ⁷² i Direktivom 2002/58/EZ⁷³, kojima se ta pitanja detaljno regulišu.⁷⁴

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Predlog uredbe o osiguranju prekogranične prenosivosti usluge internetskog sadržaja predstavlja izraz snažne volje relevantnih subjekata unutar Evropske unije da se prevaziđe problem teritorijalnosti autorskog i srodnih prava u eri dominantne internet komunikacije. S tog aspekta, buduća Uredba jeste priželjkivani rezultat duge i analitične aktivnosti na nivou EU. Svakako da je, i kada postane deo pravnog poretka EU, potrebno da protekne određeno vreme da bi se mogao dati odgovor na pitanje da li će i rezultati njene primene biti očekivani. Ipak, određene pravne posledice nam se već sada nameću kao neizbežne, zbog čega im u ovim zaključnim razmatranjima dajemo posebno mesto.

69 Čl. 7. Predloga uredbe iz 2017. god.

70 Čl. 7. Predloga uredbe iz 2017. god.

71 Čl. 5. Predloga uredbe iz 2017. god.

72 Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, dostupno na adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31995L0046>, 20. april 2017. god.

73 Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications), dostupno na adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32002L0058>, 20. april 2017. god.

74 Čl. 6. Predloga uredbe iz 2017. god.

Premda se na prvi pogled Uredba ne bavi pitanjima autorskopravne i srodnopravne zaštite, ona su, spram neposrednog predmeta regulisanja, nezostavna. Da bi se ostvarila prekogranična prenosivost, Uredbom se moralo zadirati i u autorska, odnosno srodna prava. Polazeći od odredaba kojima se ovaj aspekt osiguranja prekogranične prenosivosti reguliše, teško je oteti se utisku da se njima narušava osnovni princip na kojem počiva autorsko pravo – princip teritorijalnosti. Istina, Uredbom se deklarirše očuvanje suštine autorskog i drugih prava, ali okolnost da nosilac prava ne može da ističe svoje ovlašćenje na iskorišćavanje dela van teritorijalnih granica date saglasnosti, makar i prema određenoj grupi subjekata, predstavlja zapravo svojevrsno ograničenje autorskog prava. U nastojanju da se ovakva intervencija opravda, mogli bismo da naglasimo da se odnosnim odredbama korisnik ne ovlašćuje na prekogranični pristup, odnosno korišćenje internetskog sadržaja u svim državama, već na prekograničnu prenosivost usluge koju već uživa u svojoj matičnoj. Ovome je potvrda i fikcija teritorijalnosti ustanovljena predloženom Uredbom.

Ukoliko na ovo nadovežemo okolnost da su ključne odredbe u pogledu određivanja vremenskog okvira prekogranične prenosivosti nedovoljno precizne, čini nam se da bi ovom, na prvi pogled minimalnom intervencijom mogla da nastupi prava erozija principa teritorijalnosti u autorskom i drugim srodnim pravima. Naime, sloboda ugovaranja je potpuno isključena u pogledu ograničenja ustupljenih ovlašćenja na iskorišćavanje putem Interneta, obuhvaćenog ovom Uredbom. Time se, nadalje, stvara prostor širokom tumačenju mesta privremenog boravka, zbog čega bi se moglo dogoditi da potrošači usluga koriste i duže nego u zemlji prebivališta.

Osim navedenog, uzmemo li u obzir u radu navedene odluke *Premier League*, nesumnjivo je da je princip teritorijalnosti još ranije oslabljen potrebom očuvanja konkurencije na jedinstvenom tržištu, koja se u internet okruženju nametnula kao prioritarna. S aspekta predložene Uredbe, ova činjenica nam je značajna, upravo u vezi sa određivanjem subjekata na koje će se uredba primenjivati. Kako pružaoci usluga, odnosno titulari prava ne mogu ugovorom narušavati slobodu kretanja usluga, to bi moglo da se odrazi na domet Uredbe, odnosno na proširenje njene primene i izvan predviđenog obima: prekogranična prenosivost za vreme privremenog boravka. Naime, činjenica da potrošači, imajući u vidu stavove iznesene u odluci, mogu da zaključue ugovor sa pružaocem usluga u zemlji koja nije njihova zemlja prebivališta, verovatno je da će se u praktičnoj primeni ovo ograničenje pretvoriti u opšte pravilo.

Na kraju, ograničenje, odnosno isključenje slobode ugovaranja koje je Predlogom uredbe predviđeno, nalazi svoje opravdanje u potrebi efikasnog postizanja rezultata. Nosioци prava i pružaoci usluga ne mogu ni na koji način ograničiti Uredbom, mogli bismo reći, novo pravo potrošača na prekograničnu prenosivost usluge internetskog sadržaja. Cilj jeste opravdan, ali se ipak čini da se zadiranjem u slobodu ugovaranja zapravo zadire i u osnovnu funkciju autorskopravne ili srodnopravne zaštite stvaralaštva. Pri tom, zapra-

vo, imamo u vidu okolnost da je Uredba akt Evropske unije, koja se primenjuje samo u njenim okvirima. Stoga ne možemo da se ne zapitamo kako će se uredba odraziti na poslovanje sa vanevropskim zemaljama, pre svega SAD, u razmeni internetskog sadržaja koji je uslugom obuhvaćen, odnosno usupanju ovlašćenja iskorišćavanja na ovaj način. Dodamo li tome aktuelna dešavanja u vezi sa Velikom Britanijom, koja je na referendumu odlučila da više ne bude deo evropske porodice, jasno je da neophodno revidiranje ugovora neće biti lak posao.

Doc. Dr. Sanja Radovanović

Assistant Professor, University of Novi Sad, Faculty of Law

COPYRIGHT ASPECTS OF CROSS-BORDER PORTABILITY

Abstract: *Within the European union in recent years have seen the number of legislative activities aimed at the creation of a single digital market, in which having exchange of goods and services with the help of modern digital technology and Internet environments has the primacy. Global computer network, the Internet, is the most common form of communication today, both in business and in daily life. Content, that is through the Internet, a linear or on demand services, delivered to users is usually the subject of copyright (or related rights) protection. The scope of the rights of the owner disposal, and the conditions under which the right is recognized and exercised or limited, are subject to legislative of each country. The direct consequence of this principle of territoriality of copyright and related rights is reflected in the fact that the legal fate of the law or authority that enters into the composition of the subjective rights is independent of the same rights and powers in another country. Territoriality is, therefore, directly reflected on the exploitation of the subject of protection. Therefore, the frame of the digital single market is largely limited in terms of online access to copyright protected works across the EU. The growing importance of this use defines the activities of the legislative entities in terms of creating a legal framework that would meet the interests of the parties to the exchange of content. One of the measures recent taken is the Proposal for a Regulation on the ensuring of cross-border portability of online services in the internal market, that is topic of this paper. Although not directly subject to Regulation, copyright aspect occupies an important place, put it to work especially recommend.*

Keywords: *Internet. – Online content. – Portability of online content service. – Territoriality of copyright. – Digital single market.*